

Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi İle İlişkisi

Dilek Şirvanlı Özen*
Okan Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, kız ve erkek ergenlerde, yaş, algılanan çocuk yetiştirme stili ve sahip olunan benlik imgesinin, akran zorbalığına maruz kalma boyutlarını yordamaya katkılarının olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın örneklemini İstanbul'daki özel ilköğretim okulları ve özel liselerinin 6, 7, 8 ve 10. sınıflarında öğrenim gören, 381'i kız, 484'ü erkek olmak üzere toplam 805 öğrenci oluşturmuş. Ancak ölçeklerin bazılarının düzgün yanıtlanmaması sonucu yaşanan denek kaybına ilişkin olarak bazı değişkenlerin verisi kız örneklemini için 308, erkek örneklemini için de 314'e kadar inmiştir. Veri toplama araçları olarak, katılımcıların akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini belirlemek amacıyla 'Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği', çocukların algıladıkları çocuk yetiştirme stillerini belirlemek amacıyla 'Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği' ve katılımcıların benlikleri hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla da 'Offer Benlik İmgesi Ölçeği' kullanılmıştır. Sonuçlar, gerek kızların gerekse erkeklerin okulda zorbalığa maruz kalmalarının, yaş, algılanan çocuk yetiştirme stilleri ve sahip olunan benlik imgelerince anlamlı olarak yordandığını göstermektedir. Bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Zorbalık, ergenlik, çocuk yetiştirme stilleri, benlik imgesi

Abstract

The objective of this study is to determine whether the age, the perceived parenting style and the self-image of the individual contribute to his/her exposure peer victimization as well as to the prediction of the different types of peer victimization for both girls and boys. The sample of the study consists of 805 students: 381 girls and 484 boys, all of whom study at the second level of private primary education schools and high school's 6th, 7th, 8th and 10th grades in Istanbul. However, as some of the scales were not filled out properly, hence the sample size decreased to 314 and to 308 for boys and girls respectively. In the study, 'The Peer Victimization Scale' to determine the level of their exposure to peer victimization, 'The Parenting Style Scale' to identify the perceived parenting styles of the subjects and 'The Offer Self-Image Scale' to reveal the self-images of the participants, were used as instruments for data assessing. Results show that the peer victimization both girls and boys encounter at school is significantly influenced by the age, the perceived parenting styles and the self-image of the individual. Findings are discussed within the framework of the related literature.

Key words: Peer victimization, adolescence, parenting style, self-image

*Yazışma Adresi: Doç. Dr. Dilek Şirvanlı Özen, Okan Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Akfırat Kampüsü Tuzla-İstanbul.
E-posta: dilek.sirvanli@okan.edu.tr

Çocuklar ve ergenler arasında yaşanan saldırganlık, tarih boyunca var olmuş ve günümüzde de önemli bir problem olmaya devam etmektedir (Horne ve Orpinos, 2002). Bu gruplarda gözlenen saldırganlığın bir boyutunu da *zorbalık* oluşturmakta ve genelde bu kavram okulda gerçekleşen saldırganlığı tanımlamak için kullanılmaktadır. Zorbalık, “bir öğrencinin bir veya daha fazla öğrenci tarafından tekrar eden biçimde olumsuz davranışlara maruz kalması” olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 1994a). Newman, Horne ve Bartolomucci (2000), öğretmenlerin zorbalığı daha iyi belirleyebilmeleri için “İki I / R” (double I/R) ölçütünü geliştirmişlerdir. İki I, niyet (Intention) ve dengesizliği (Imbalanced) ve R ise, tekrarı (Repeat) tanımlamaktadır. Bu ölçütün uygulanmasının sonucu olarak, tüm saldırgan davranışlar zorbalık olarak görülmemektedir. Karşı tarafa kazara zarar verme veya hem fiziksel hem de psikolojik olarak eşit güçlere sahip öğrenciler arasındaki saldırgan davranışlar ya da sadece bir kere olmuş saldırganca bir davranış, zorbalık tanımına uymamaktadır.

Zorbalık, farklı çeşitlerde olabilmekte ve farklı araştırmacılar buna ilişkin farklı sınıflamalar yapmaktadır. Örneğin Olweus (1994a), akran zorbalığını ‘doğrudan’ ve ‘dolaylı’ şeklinde iki kategoriye ayırırken; Hawker ve Boulton (2000), zorbalık türlerini fiziksel (örn.; itme, vurma, saçını çekme), sözel (örn.; kızdırma, alay etme veya tehdit etme), ilişkisel (örn.; herhangi birini grup dışında bırakma, onunla konuşmama veya ona emir verme) ve dolaylı (örn.; çirkin notlar gönderme, onun hakkında yalan söyleme veya dedikodu yapma) olmak üzere dört boyutta tanımlamaktadır. Benzer şekilde, Mynard ve Joseph de (2000) akran zorbalığını dört çeşit altında toplamaktadır. Bunlardan ilk üçü (fiziksel, sözel ve ilişkisel zorbalık), Hawker ve Boulton (2000) ile aynı iken; dördüncü çeşit, ‘kişisel eşyalara saldırı’ olarak adlandırılmaktadır.

Zorbalık ile ilgili olarak ilk araştırmalar, İskandinav ülkelerinde yapılmış (Olweus, 1994a) daha sonra diğer ülkelerdeki araştırmacılar da, bu problem üzerinde çalışmaya başlamışlardır (Andreau,

2000; Harachi, Catalano ve Hawkins, 1999; Karatzias, Power ve Swanson, 2002; Lagerspetz, Björkquist, Berts ve King, 1982; Rigby ve Slee, 1991; Whitney ve Smith, 1993). Konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda, akran zorbalığı oranının %10 ile %20 arasında değiştiği rapor edilmektedir (Kumpulainen ve Rosanen, 2000; Olweus, 1994a). Ayrıca, sadece akran zorbalığına hedef olanların oranının ise %9 ile %26 arasında değiştiği belirtilmektedir (Andreou, 2000; Olafsen ve Viemero, 2000). Ülkemizde yapılan çalışmalardan bu bağlamda elde edilen bulguların, batıda elde edilen bulgularla genel olarak tutarlık gösterdiği görülmektedir (Yıldırım, 2001; Dölek, 2002; Gültekin, 2003; Kapıcı, 2004; Pekel, 2004).

İlgili literatür irdelendiğinde, akran zorbalığına maruz kalmanın ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerden birinin cinsiyet değişkeni olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar çelişik sonuçlar vermektedir. Bir grup araştırma, erkek öğrencilerin, kızlara oranla daha fazla akran zorbalığına maruz kaldığını belirtirken (Juvonen, Adrienne ve Graham, 2000; Wolke, Woods, Stanford ve Shulz, 2001); bir diğer grup araştırma, bu tür bir farklılığın olmadığını (Karatzias, Power ve Swanson, 2002; Kochenderfer-Ladd ve Skinner, 2002) belirtmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalardan elde edilen bazı sonuçlar da, anılan bulguyu destekler niteliktedir (Dölek, 2002; Gültekin ve Sayıl, 2005; Pekel-Uludağlı ve Uçanok, 2005). Öte yandan, bir diğer grup araştırma bulgusu ise, cinsiyet açısından var olan farklılığın niceliksel değil, niteliksel olduğunu bildirmektedir. Buna göre, fiziksel zorbalığa erkekler daha fazla maruz kalırken (Rigby, 2000; Wolke ve ark., 2001); ilişkisel ya da dolaylı zorbalığa kızlar daha fazla maruz kalmadılar (Mynard ve Joseph, 2000; Salmivalli, Kaukiainen ve Lagerspetz, 2000). Benzer bulguya, Türkiye’deki bazı araştırmalarda da rastlanmıştır (Dölek, 2002; Gültekin ve Sayıl, 2005).

Yaşa göre zorbalığa maruz kalmada farklılık olup olmadığı konusunda da, literatürde çelişik bulgulara rastlanmaktadır. Bir grup araştırma,

akran zorbalığına maruz kalmada yaşla birlikte azalma olduğunu belirtirken (Rigby, Cox ve Black, 1997; Salmon, James ve Smith, 1998); diğer bir grup araştırma bulgusu, bu tür bir farklılığın bulunmadığını (Mynard ve Joseph, 2000) bildirmektedir. Bir grup araştırma bulgusu ise, farklılaşmanın nicelikselden ziyade niteliksel yönde olduğuna işaret etmektedir. Fiziksel zorbalığa maruz kalma, yaşla birlikte düşüş gösterirken (Rigby ve ark., 1997; Salmon ve ark., 1998); ilişkisel zorbalığa maruz kalmada herhangi bir düşüş olmadığı gibi, yaşla birlikte artış olduğu da bildirilmektedir (Perry, Perry ve Weiss, 1989).

Araştırmacılar, kronik olarak kurban rolünde olan çocukların diğer çocuklardan farklı özellik ve davranış örüntülerine sahip olduklarını bulmuşlardır (Schwartz, Forver, Chang ve Lee-Shin, 2002). Bu özelliklerden literatürde en fazla karşımıza çıkan değişkenlerden ikisi, ebeveyn tutumları ve sahip olunan benlik imgesidir. Çocuk yetiştirme stilleri bağlamında yapılan çalışmalarda, zorbalığa maruz kalan erkek çocuklarının, babalarına oranla anneleriyle daha yakın bir ilişkiye sahip oldukları ve bu çocukların annelerinin, çocuklarına yaşlarından daha küçükmüş gibi davrandıkları, kontrollü ve sınırlayıcı oldukları; babalarının da, sinirli ve çocuğa karşı olumsuz davranışlarda bulunan ve onlar için uygun rol modeli oluşturmayan ebeveynler oldukları bildirilmektedir (Batsche ve Knoff, 1994; Olweus, 1994b). Bunlara ek olarak, akran zorbalığına maruz kalan çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının davranışları üzerinde aşırı bir kontrol kurarak, sosyal çevrelerinde kendi etkilerini deneyimlemelerine izin vermedikleri (Ladd ve Kocken-derfer, 1998); bu çocukların ebeveyn saldırısı, anne-baba arasında yaşanan çatışma ve düşmanca anne tutumlarına daha fazla maruz kaldıkları (Schwartz, Dodge, Pettit ve Bates, 1997) belirtilmektedir. Benzer şekilde, 9-14 yaşları arasındaki bir grup çocuk üzerinde yapılan bir çalışmada, erkek çocuklarının kurban statüsünde olmalarının, annelerinin aşırı koruyucu olarak algılamalarıyla ilişkili olduğu; kız çocuklarının kurban statüsünde

olmalarının ise, annelerini düşmanca ve reddedici algılamalarıyla pozitif ilişki gösterdiğini, kurban olan kızların anneleri tarafından reddedilme duygusu algıladıkları ve hata yaptıklarında annelerinin artık onları sevmeyeceklerini düşündükleri bildirilmektedir (Finnepan, Hodges ve Perry, 1998). Bu bağlamda ülkemizde 13-17 yaş kız çocukları üzerinde yapılan bir çalışma sonucunda da, akran zorbalığına hedef olan kız çocuklarının, anne-babalarını daha az sevgi/ilgi gösteren ve daha az kontrol uygulayan ebeveynler olarak algıladıkları belirtilmektedir (Akgün, 2005).

Benliğe ilişkin bilgi, kişinin kendi kendini gözlemlemesi, diğerlerinden aldığı geri bildirimler ve sosyal karşılaştırmalar olmak üzere, farklı kaynaklardan elde edilmektedir. Kişi bu kaynaklardan birinden, hepsinden ya da kendisi için ulaşılabilir herhangi birinden yararlanabilmektedir. Bu nedenle, akranlar, bireyin gelişim sürecinde yalnızca bir sosyalleşme aracı değil, aynı zamanda kendisi hakkında bilgi sağlayan bir kaynaktır. Dolayısıyla akran zorbalığına maruz kalmak gibi akranlarla yaşanan olumsuz deneyimler, çocuk ve ergenlerin benlik kavramlarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Bu noktadan hareketle, benlik algısı bağlamında yapılan çalışmalar irdelendiğinde, akran zorbalığına maruz kalma ile benlik imgesi arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu (Karatzias, Power ve Swanson, 2002) ve bu çocukların zorbalığa maruz kalma süresi içinde, benlik imgelerinin daha da olumsuzlaştığı (Marsh, Parada, Yeung ve Healey, 2001) belirtilmektedir.

Önceki alt bölümde aktarılan araştırmalardan da görülebileceği gibi, akran zorbalığına maruz kalma sıklığında, çocuk yetiştirme stillerinin, çocuğun cinsiyetine bağlı olarak farklılık yarattığını vurgulayan bulgular göz önünde bulundurulduğunda (Finnepan, Hodges ve Perry, 1998; Olweus, 1994b; Rigby, Slee ve Cunningham, 1999), ülkemizde kız ve erkek çocuklar açısından, bu türden bir ilişkinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Öte yandan, ilgili literatürde, çocukluk ve ergenlik döneminde benlik imgesine ilişkin cinsi-

yet farklılıkları gözlenebildiği bildirilmekte (Cole ve ark., 2001) ve akran zorbalığına maruz kalma ile benlik imgesi arasındaki ilişkiye yönelik olarak da, benlik imgesini oluşturan bazı alt boyutların daha anlamlı yordayıcılar olabileceği vurgulanmaktadır (Marsh ve ark., 2001). Bu çalışmada anılan eksiklikleri kısmen tamamlamak ve uygulama alanında çalışanlara bilgi sağlamak amacıyla kız ve erkek ergenlerde yaşın, algılanan çocuk yetiştirme stili- nin ve benlik imgesinin, akran zorbalığına maruz kalmayı yordamaya katkıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Örnekleme

Araştırmanın örneklemini, İstanbul'daki okullardan seçkisiz olarak seçilen beş farklı özel ilköğretim okulu ve özel lisenin 6, 7, 8 ve 10. sınıflarında öğrenim gören, 381'i (%47.3) kız ve 424'ü (%52.7) erkek olan 805 öğrenci oluşturmuştur. Örneklemin yaş ortalamaları sırasıyla, 6. sınıf kız öğrencileri ($n = 179$) için 12.10 ($S = 0.29$), erkek öğrencileri ($n = 144$) için 12.12 ($S = 0.38$); 7. sınıf kız öğrencileri ($n = 70$) için 13 ($S = 0.30$), erkek öğrencileri ($n = 82$) için 13.07 ($S = 0.26$); 8. sınıf kız öğrencileri ($n = 113$) için 14.06 ($S = 0.24$), erkek öğrencileri ($n = 165$) için 14.10 ($S = 0.38$) ve 10. sınıf kız öğrencileri ($n = 19$) için 16.37 ($S = 0.50$), erkek öğrencileri ($n = 33$) için de 16.58 ($S = 0.56$)'dir. Ancak ölçeklerin bazılarının düzgün yanıtlanmaması sonucu, denek kayıpları yaşanmıştır. Bu bağlamda, bazı değişkenlerde verisi tam olan denek sayısı kız örneklemini açısından 308, erkek örneklemini açısından da 314'e kadar inmiştir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Ölçümler: Katılımcıların yaş, cinsiyet, anne-babanın evlilik statüsü gibi sahip oldukları demografik özellikler, 'Demografik Bilgi Formu' ile belirlenmiştir.

Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği: Araştırmada katılımcıların akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini belirlemek amacıyla Mynard ve Joseph (2000) tarafından geliştirilen 'Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği' kullanılmıştır. Orijinal ölçek kendini bildirim türünde olup, 3 basamaklı cevaplandırılan 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 32, en düşük puan ise '0'dır. Puanlardaki yükselme, kişinin akran zorbalığına sıklıkla hedef olduğunu göstermektedir. Gültekin ve Sayıl (2005) tarafından yapılan Türkiye uyarlama çalışması sonucunda ölçeğin korkutma/sindirime (örn. 'beni çeşitli vurucu ve kırıcı aletlerle tehdit ederler'), alay (örn. 'bana isimler takarlar'), açık saldırı (örn. 'beni tekmelerler'), ilişkisel saldırı (örn. 'arkadaşlarımla aramı bozmaya çalışırlar') ve kişisel eşyalara saldırı (örn. 'paramı çalarlar') olmak üzere, faktör sayısı 5 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik düzeyinin tatmin edici olduğu bildirilmektedir (Bkz. Gültekin ve Sayıl, 2005). Bu araştırma bağlamında, ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak yapılan analizler sonucunda ise, Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları, ölçeğin tamamı için .92, alt ölçeklerden korkutma/sindirime için .76, alay için .80, açık saldırı için .79, ilişkisel saldırı için .75 ve kişisel eşyalara saldırı için de .80 olarak bulunmuştur.

Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği: Araştırmada katılımcıların algıladıkları çocuk yetiştirme stilleri, Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen 'Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği (ÇYSÖ)' ile belirlenmiştir. Ölçek 5'li likert tipli bir ölçek olup, 11'i kabul/ilgi (örn. 'sorunlarımı çözmemde destek olurdu'), 11'i ise sıkı denetim/kontrol (örn.; 'her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi') boyutunu içeren toplam 22 maddeden oluşmaktadır. ÇYSÖ'den iki türlü çocuk yetiştirme stili ölçümü elde edilmektedir: Boyutlar temelinde (kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol) ve kategorik temelinde (iki boyutun çaprazlanmasından elde edilen dört çocuk yetiştirme stili). Bu çalışmada çocuk yetiştirme stilleri, boyutlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak yapılan analizler sonucunda, anneden ve babadan algılanan kabul/ilgi boyutlarının alfa değeri .94, anneden algılanan sıkı denetim/kontrol boyutunun alfa değeri .80, babadan algılanan sıkı denetim/kontrol boyutunun alfa değeri ise .70 olarak hesaplanmıştır (Sümer ve Güngör, 1999). Bu araştırma bağlamında ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak yapılan analizler sonucunda, anneden algılanan kabul/ilgi boyutunun alfa değeri .85, sıkı denetim/kontrol boyutunun .76, babadan algılanan kabul/ilgi boyutunun .86, sıkı denetim/kontrol boyutunun alfa değeri ise .76 olarak belirlenmiştir.

Offer Benlik İmgesi Ölçeği: Araştırmada katılımcıların benlikleri hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla Offer, Ostrov, Howard ve Dolan (1989) tarafından geliştirilen ‘Offer Benlik İmgesi Ölçeği’ kullanılmıştır. Ölçek 6’lı likert tipi bir ölçek olup, kendini değerlendirme türünde, ergenlerin 12 farklı alandaki uyumlarını ölçmektedir. Puanlardaki yükselme, uyumdaki artışa ve benlik imgesindeki olumluluğa işaret etmektedir. Bu araştırmada, katılımcıların benlikleri hakkındaki düşünceleri ile zorbalığa maruz kalmaları arasındaki ilişkiye yönelik literatür göz önünde bulundurularak, ölçek, ‘aile ilişkileri’ (14 madde), ‘dürtü kontrolü’ (2 madde), ‘başetme gücü’ (2 madde), ‘beden imgesi’ (4 madde), ‘duygusal düzey’ (8 madde), ‘çevre uyumu’ (2 madde), ‘sosyal ilişkiler’ (7 madde) ve ‘ruh sağlığı’ (8madde) olmak üzere 8 alt boyut açısından değerlendirilmiştir.

Şahin (1993) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan kısaltılmış form üzerinde yapılan çalışmada, ölçeğin toplamına ilişkin Cronbach alfa katsayısının .90 olduğu belirtilmektedir. Buna ek olarak, BDÖ, STAI-S, STAI-T, Sosyal Destek, Yaşam Doyumu ve Gelecek Beklentisi gibi testlerle, bu ölçeğin toplam puanları ve alt ölçek puanlarının korelasyonları, yaş ve cinsiyetlere göre ayrı ayrı hesaplanarak, aralarında anlamlı ve pozitif korelasyon olduğu bildirilmektedir (Şahin, 1993). Bu araştırma bağlamında, ölçeğin güvenilirliğine ilişkin olarak yapılan analizler sonucunda ise, ölçeğin toplamı

için alfa değeri .92; alt ölçeklerinin güvenilirlik katsayılarının ise .37 ile .79 arasında değişen değerler aldığı görülmektedir (aile ilişkileri için .79, dürtü kontrolü için .37, başetme gücü için .54, beden imgesi için .56, duygusal düzey için .70, çevre uyumu için .40, sosyal ilişkiler için .75, ruh sağlığı için .67).

İşlem

Araştırma, okul idarelerince ders saatleri açısından uygun görülen sınıflarda yürütülmüştür. Uygulama, kendileri gönüllü olan ve verilerinin kullanılmasına izin veren katılımcılarla, ders saatleri içinde, sınıflarda toplu olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler, kendilerine verilen ölçekleri yanıtlamaya başlamadan önce, araştırmacılar tarafından, akran zorbalığının ne olduğu konusunda bilgilendirilmiş ve ölçeklerin yönergeleri kendilerine açıklanmıştır. Öğrencilerden, ölçek formlarının herhangi bir yerine isim yazmamaları istenmiş, kendilerinden toplanan bilgilerin sadece araştırmacılar tarafından okunacağı, okul yönetimi, öğretmenler veya velilerine bu bilgilerin verilmeyeceği bildirilmiştir. Ölçeklerin sırası her uygulamada değiştirilmiştir. Her bir uygulama ortalama 40-45 dakika sürmüştür.

Bulgular

Araştırmanın amacı çerçevesinde öncelikle, kızlar için, yaş, çocuk yetiştirme stillerine ilişkin boyutlar, benlik imgesine ilişkin boyutlar, akran zorbalığına maruz kalma boyutları arasındaki korelasyonlar Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Tekniği kullanılarak hesaplanmış ve korelasyon matrisi Tablo 1’de verilmiştir.

Buna ek olarak, anılan amaca yönelik, kızlar için beş, erkekler için beş olmak üzere toplam on ayrı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Bu regresyon analizleri sırasında, kontrol amacıyla, yaş birinci aşamada denkleme girilirken; araştırmanın amacı doğrultusunda, çocuk yetiştirme stillerine ilişkin boyutlar (anne kabul/ilgi; anne sıkı denetim/kontrol; baba kabul/ilgi; baba sıkı denetim/kontrol) ikinci aşamada; benlik imgesine ilişkin boyutlar da (aile ilişkileri, dürtü kontrolü, başetme gücü, beden imgesi, duygusal düzey, çevre

Tablo 1
Kızlarda Yaş, Çocuk Yetiştirme Stillerine İlişkin Alt Boyutlar, Benlik İmgesine İlişkin Alt Boyutlar, Akran Zorbalığına Maruz Kalma Boyutları Arasındaki Korelasyonlar

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
yaş	anne kabul/ilgi	anne sıkı denetim/kontrol	baba kabul/ilgi	baba sıkı denetim/kontrol	benlik algısı "aile ilişkileri"	benlik algısı "dürtü kontrol rolü"	benlik algısı "başetme gücü"	benlik algısı "duygusal düzey"	benlik algısı "çevre uyumu"	benlik algısı "sosyal ilişkiler"	benlik algısı "ruh sağlığı"	benlik algısı "beden imgesi"	korkutma / sindirme	alay saldırı	açık saldırı	ilişkisel eşyalara saldırı	kişisel eşyalara saldırı
1	-																
2	-.26**																
3	.10*	-.36**															
4	-.29**	.70**	-.26**														
5	0.06	-.17**	.78**	-.27**													
6	-.11*	.49**	-.33**	.60**	-.28**												
7	.13**	.20**	-.23**	.22**	-.21**	.41**											
8	.11*	.12*	-.19**	.20**	-.25**	.48**	.55**										
9	0	.30**	-.24**	.36**	-.26**	.48**	.58**	.64**									
10	.12*	.22**	-.16**	.21**	-.16**	.26**	.37**	.46**	.49*								
11	.12*	.22**	-.21**	.30**	-.29**	.45**	.50**	.59**	.62**	.57**							
12	.15**	.23**	-.33**	.25**	-.30**	.47**	.61**	.65**	.67**	.41**	.57**						
13	0.05	.32**	-.29**	.41**	-.27**	.52**	.62**	.64**	.64**	.41**	.66**	.67**					
14	-.21**	-.03	.19**	-.07	.18**	-.29**	-.34**	-.27**	-.25**	-.38**	-.32**	-.20**					
15	-.11*	-.12*	.17**	-.16**	.21**	-.32**	-.24**	-.36**	-.22**	-.42**	-.34**	-.35**	.50*				
16	-.17**	-.07	.14**	-.09	.16**	-.30**	-.32**	-.23**	-.25**	-.37**	-.30**	-.25**	.67**	.60**			
17	-.06	-.15**	.14**	-.15**	.19**	-.18**	-.26**	-.31**	-.27**	-.29**	-.22**	-.20**	.22**	.45**	.35**		
18	-.15**	-.12*	0.01	-.16**	0.08	-.20**	-.31**	-.27**	-.31**	-.41**	-.22**	-.30**	.44**	.47**	.43**	.38**	

* $p < .05$, ** $p < .01$

uyumu, sosyal ilişkiler ve ruh sağlığı) denkleme üçüncü aşamada alınmıştır. Anılan denkleme, çocuk yetiştirme stillerinin, benlik imgesinden önce konulmasındaki temel neden, benliğe ilişkin bilginin en önemli kaynaklarından birinin, çocukların yaşamlarındaki önemli “diğerleri” olan, ebeveynler olması; dolayısıyla benlik imgesinin gelişiminde, onların tutum ve davranışlarının önemli bir etken olabileceği düşüncesidir.

Kızlar için ‘korkutma/sindirme’ boyutunda zorbalığa maruz kalmaya ilişkin sonuçlar, Tablo 2’de gösterilmektedir. Kızların korkutma/sindirme boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeyini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın, üç blokta analize sokulan değişkenler, %25’ini (R^2) açıklamaktadır. Her aşamada tek başına katkısı olan değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden, birinci aşamada yaşın ($t = -3.78, p < .01$) ve üçüncü aşamada sosyal ilişkiler ($t = -3.94, p < .01$) ve beden imgesinin ($t = 3.24, p < .01$) anlamlı katkıları olduğu görülmektedir. İkinci aşamada analize dahil edilen çocuk yetiştirme stilleri blok halinde anlamlı iken; beta değerleri incelendiğinde, alt boyutlarının anlamlı olmadığı gözlenmektedir.

Benzer sonuçlar, kızların ‘alay’ ve ‘açık saldırı’ boyutlarında zorbalığa maruz kalmalarında da bulunmuştur (Bkz. Tablo 3 ve 4). Üç blokta analize sokulan değişkenlerin, kızların ‘alay’ boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeyini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın %23’ünü (R^2) açıkladığı görülmektedir. Her aşamada tek başına katkısı olan değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden, birinci aşamada yaşın ($t = -2.02, p < .05$) ve üçüncü aşamada sosyal ilişkiler ($t = -3.72, p < .01$) ve baş etme gücünün ($t = 2.33, p < .05$) anlamlı katkıları olduğu görülmektedir. İkinci aşamada analize dahil edilen çocuk yetiştirme stilleri blok olarak anlamlı iken, alt boyutlarının anlamlı sonuç vermediği gözlenmektedir. Benzer şekilde, kızların ‘açık saldırı’ boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeyini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın, üç blokta anali-

ze sokulan değişkenler %19’unu (R^2) açıklamaktadır. Her aşamada tek başına katkısı olan değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden, birinci aşamada yaş ($t = -3.07, p < .01$) ve üçüncü aşamada da sosyal ilişkilerin ($t = -3.37, p < .01$) anlamlı katkıları olduğu görülmektedir. İkinci aşamada analize dahil edilen çocuk yetiştirme stilleri blok olarak anlamlı iken; beta değerleri incelendiğinde, alt boyutlarının anlamlı olmadığı gözlenmektedir.

Kızların ‘ilişkisel saldırı’ ve ‘kişisel eşyalara saldırı’ alt boyutlarında zorbalığa maruz kalmalarının yordayıcı değişkenlerine ilişkin bulgular da, Tablo 5 ve 6’da yer almaktadır. *Kızların ‘ilişkisel saldırı’* boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeyini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın, ikinci aşamada girilen değişkenlerin %7’sini ve üçüncü aşamada analize sokulan değişkenlerin ise %15’ini açıklayabildikleri görülmektedir. Katkısı olan değişkenlerin beta değerleri incelendiğinde, ikinci aşamada baba sıkı denetim/kontrol ($t = 2.42, p < .05$) ve üçüncü aşamada duygusal düzeyin ($t = -2.39, p < .05$) anlamlı katkıları olduğu gözlenmektedir. Son olarak, kızların ‘kişisel eşyalara saldırı’ boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeyini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın, üç blokta analize sokulan değişkenlerin, %21’ini (R^2) açıkladığı görülmektedir. Her aşamada tek başına katkısı olan değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden, birinci aşamada yaş ($t = -2.60; p < .01$) ve üçüncü aşamada sosyal ilişkilerin ($t = -3.40, p < .01$) anlamlı katkıları olduğu gözlenmektedir. İkinci aşamada analize dahil edilen çocuk yetiştirme stilleri blok olarak anlamlı iken, alt boyutlarının anlamlı sonuç vermediği görülmektedir.

Araştırmanın amacı çerçevesinde, erkekler için de yaş, çocuk yetiştirme stillerine ilişkin boyutlar, benlik imgesine ilişkin boyutlar, akran zorbalığına maruz kalma boyutları arasındaki korelasyonlar Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu Tekniği kullanılarak hesaplanmış ve korelasyon matrisi Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 2

Kızlarda ve Erkeklerde KORKUTMA / SİNDİRME Boyutunda "Zorbalığa Maruz Kalma"yı Yordayan Değişkenler

KORKUTMA / SİNDİRME								
Cinsiyet	Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişkenler	R ²	Uyarlanmış R2	SH	B	Beta	F
KIZ	1	I.Yaş	0.04	0.04	1.42			14.3**
		yaş				-0.25	-0.21**	
	2	II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.10	0.08	1.39			6.68**
		anne kabul/ilgi				1.18	0.07	
		anne sıkı denetim/kontrol				3.29	0.18	
		baba kabul/ilgi				-2.19	-0.13	
		baba sıkı denetim/kontrol				5.23	0.03	
	3	III. Benlik İmgesi	0.25	0.22	1.29			7.51**
		aile ilişkileri				-1.89	-0.13	
		dürtü kontrolü				-3.42	-0.06	
		baş etme gücü				-7.71	-0.14	
		duygusal düzey				-2.04	-0.01	
		çevre uyumu				-1.62	0.00	
	sosyal ilişkiler				-6.12	-0.31**		
	ruh sağlığı				-1.10	-0.06		
	beden imgesi				8.63	0.27**		
ERKEK	1	I.Yaş	0.01	0.00	2.03			1.75
		yaş				-0.11	-0.07	
	2	II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.04	0.02	2.01			2.31*
		anne kabul/ilgi				-5.80	-0.02	
		anne sıkı denetim/kontrol				4.41	0.18	
		baba kabul/ilgi				-2.69	-0.11	
		baba sıkı denetim/kontrol				-3.98	-0.16	
	3	III. Benlik İmgesi	0.11	0.07	1.96			2.80**
		aile ilişkileri				1.91	0.01	
		dürtü kontrolü				-5.10	-0.07	
		baş etme gücü				-2.97	-0.04	
		duygusal düzey				-1.89	-0.08	
		çevre uyumu				-3.24	-0.04	
	sosyal ilişkiler				-5.46	-0.2*		
	ruh sağlığı				-2.09	-0.08		
	beden imgesi				9.09	0.21*		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 3

Kızlarda ve Erkeklerde ALAY Boyutunda "Zorbalığa Maruz Kalma"yı Yordayan Değişkenler

Cinsiyet	Analiz Aşamaları	Yordayıcı Değişkenler	ALAY					
			R ²	Uyarlanmış R2	SH	B	Beta	F
KIZ	1	I.Yaş	0.01	0.01	2.08			4.07*
		yaş				-0.19	-0.11*	
	2	II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.08	0.07	2.02			5.37**
		anne kabul/ilgi				-1.21	-0.05	
		anne sıkı denetim/kontrol				9.85	0.00	
		baba kabul/ilgi				-3.03	-0.13	
		baba sıkı denetim/kontrol				4.39	0.17	
	3	III. Benlik İmgesi	0.23	0.20	1.87			6.93**
		aile ilişkileri				-1.23	-0.06	
		dürtü kontrolü				-7.53	-0.10	
		baş etme gücü				0.14	0.19*	
	ERKEK	1	I.Yaş	0.03	0.03	2.14		
		yaş				-0.26	-0.17**	
2		II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.07	0.06	2.11			4.89**
		anne kabul/ilgi				-1.73	-0.07	
		anne sıkı denetim/kontrol				6.05	0.23*	
		baba kabul/ilgi				-1.51	-0.06	
		baba sıkı denetim/kontrol				-2.65	-0.10	
3		III. Benlik İmgesi	0.18	0.15	2.00			5.34**
		aile ilişkileri				5.66	0.31**	
		dürtü kontrolü				-9.23	-0.12	
		baş etme gücü				2.70	0.04	
		duygusal düzey				-4.53	-0.18*	
	çevre uyumu				-0.11	-0.14*		
	sosyal ilişkiler				-3.24	-0.11		
	ruh sağlığı				-9.86	-0.03		
	beden imgesi				2.63	0.06		

*p < .05, **p < .01

Tablo 4

Kızlarda ve Erkeklerde AÇIK SALDIRI Boyutunda "Zorbalığa Maruz Kalma"yı Yordayan Değişkenler

AÇIK SALDIRI								
Cinsiyet	Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişkenler	R ²	Uyarlanmış R2	SH	B	Beta	F
KIZ	1	I.Yaş	0.03	0.03	2.02			9.45**
		yaş				-0.29	-0.17**	
	2	II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.07	0.06	1.99			4.71**
		anne kabul/ilgi				-1.18	-0.05	
		anne sıkı denetim/kontrol				5.21	0.02	
		baba kabul/ilgi				-1.79	-0.08	
		baba sıkı denetim/kontrol				3.33	0.13	
	3	III. Benlik İmgesi	0.19	0.16	1.88			5.46**
		aile ilişkileri				-1.03	-0.05	
		dürtü kontrolü				-9.59	-0.13	
	baş etme gücü				-9.92	-0.13		
	duygusal düzey				2.40	0.12		
	çevre uyumu				-1.36	-0.02		
	sosyal ilişkiler				-7.62	-0.28**		
	ruh sağlığı				-1.36	-0.05		
	beden imgesi				4.66	0.10		
ERKEK	1	I.Yaş	0.01	0.00	2.50			2.04
		yaş				-0.14	-0.08	
	2	II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.05	0.03	2.46			3.02**
		anne kabul/ilgi				-2.28	-0.08	
		anne sıkı denetim/kontrol				8.93	0.29**	
		baba kabul/ilgi				4.64	0.02	
		baba sıkı denetim/kontrol				-7.03	-0.23*	
	3	III. Benlik İmgesi	0.10	0.06	2.43			2.59*
		aile ilişkileri				3.21	0.15	
		dürtü kontrolü				-1.03	-0.01	
	baş etme gücü				2.41	0.00		
	duygusal düzey				-7.79	-0.26**		
	çevre uyumu				-1.02	-0.01		
	sosyal ilişkiler				-4.27	-0.12		
	ruh sağlığı				2.99	0.09		
	beden imgesi				3.11	0.06		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 5

Kızlarda ve Erkeklerde İLİŞKİSEL SALDIRI Boyutunda "Zorbalığa Maruz Kalma"yı Yordayan Değişkenler

İLİŞKİSEL SALDIRI								
Cinsiyet	Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişkenler	R ²	Uyarlanmış R2	SH	B	Beta	F
KIZ	1	I.Yaş	0.00	0.00	1.80			1.08
		yaş				-8.64	-0.06	
	2	II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.07	0.05	1.76			4.3**
		anne kabul/ilgi				-3.06	-0.14	
		anne sıkı denetim/kontrol				-2.02	-0.09	
		baba kabul/ilgi				-1.08	-0.05	
		baba sıkı denetim/kontrol				5.06	0.23*	
	3	III. Benlik İmgesi	0.15	0.11	1.70			3.97**
		aile ilişkileri				-1.75	-0.10	
		dürtü kontrolü				3.23	0.05	
		baş etme gücü				-3.90	-0.06	
	ERKEK		duygusal düzey				-3.77	-0.21*
		çevre uyumu				-5.97	-0.09	
		sosyal ilişkiler				-2.55	-0.11	
		ruh sağlığı				9.72	0.04	
		beden imgesi				4.37	0.11	
1		I.Yaş	0.01	0.01	2.05			3.16
		yaş				-0.14	-0.10	
2		II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.05	0.03	2.02			3.18**
		anne kabul/ilgi				1.22	0.05	
		anne sıkı denetim/kontrol				5.32	0.21*	
		baba kabul/ilgi				-4.29	-0.17	
		baba sıkı denetim/kontrol				-2.74	-0.11	
3	III. Benlik İmgesi	0.12	0.08	1.98			3.12**	
	aile ilişkileri				2.24	0.13		
	dürtü kontrolü				-0.12	-0.16*		
	baş etme gücü				3.32	0.05		
	duygusal düzey				-3.30	-0.13		
	çevre uyumu				6.92	0.09		
	sosyal ilişkiler				-5.12	-0.18*		
	ruh sağlığı				-1.50	-0.05		
	beden imgesi				4.17	0.09		

*p < .05, **p < .01

Tablo 6

Kızlarda ve Erkeklerde KİŞİSEL EŞYALARA SALDIRI Boyutunda "Zorbalığa Maruz Kalma"yı Yordayan Değişkenler

KİŞİSEL EŞYALARA SALDIRI								
Cinsiyet	Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişkenler	R ²	Uyarlanmış R2	SH	B	Beta	F
KIZ	1	I.Yaş	0.02	0.02	2.24			6.74**
		yaş				-0.27	-0.15**	
	2	II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.08	0.06	2.19			5.03**
		anne kabul/ilgi				-3.41	-0.12	
		anne sıkı denetim/kontrol				-5.14	-0.18	
		baba kabul/ilgi				-3.29	-0.13	
		baba sıkı denetim/kontrol				4.91	0.18	
	3	III. Benlik İmgesi	0.21	0.18	2.05			6.24**
		aile ilişkileri				-2.53	-0.11	
		dürtü kontrolü				3.30	0.04	
		baş etme gücü				-8.38	-0.10	
		duygusal düzey				-2.77	0.00	
		çevre uyumu				-7.12	-0.09	
		sosyal ilişkiler				-8.38	-0.28**	
		ruh sağlığı				3.18	0.11	
	beden imgesi				-3.26	-0.06		
ERKEK	1	I.Yaş	0.01	0.00	2.54			1.53
		yaş				-0.12	-0.07	
	2	II.Çocuk Yetiştirme Stilleri	0.06	0.04	2.49			3.70**
		anne kabul/ilgi				-4.89	-0.16	
		anne sıkı denetim/kontrol				3.51	0.11	
		baba kabul/ilgi				-1.52	-0.05	
		baba sıkı denetim/kontrol				-3.72	-0.12	
	3	III. Benlik İmgesi	0.09	0.05	2.47			2.43**
		aile ilişkileri				2.09	0.10	
		dürtü kontrolü				-0.13	-0.14*	
		baş etme gücü				2.63	0.03	
		duygusal düzey				-3.33	-0.11	
		çevre uyumu				2.41	0.03	
		sosyal ilişkiler				-2.24	-0.06	
		ruh sağlığı				-1.77	-0.05	
	beden imgesi				3.75	0.07		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 7
Erkeklerde Yaş, Çocuk Yetiştirme Stillerine İlişkin Alt Boyutlar, Benlik İmgesine İlişkin Alt Boyutlar, Akran Zorbaliğına Maruz Kalma Boyutları Arasındaki Korelasyonlar

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
yaş	anne kabul/ilgi denetim/kontrol	anne sıkı denetim/kontrol	baba kabul/ilgi denetim/kontrol	baba sıkı denetim/kontrol	benlik algısı "aile ilişkileri"	benlik algısı "dürtü kontrol rolü"	benlik algısı "başetme gücü"	benlik algısı "duygusal düzey"	benlik algısı "çevre uyumu"	benlik algısı "sosyal ilişkiler"	benlik algısı "ruh sağlığı"	benlik algısı "beden imgesi"	benlik korkutma/sindirme	alay saldırı	açık saldırı	ilişkisel saldırı	kişisel eşyalara saldırı
1	-																
2	-.19**	-															
3	0.01	-.11*	-														
4	-.20**	.80**	-0.03	-													
5	0.05	-0.02	.80**	-0.04	-												
6	-.18**	.56**	-.29**	.56**	-.26**	-											
7	.11*	.10*	-.32**	.16**	-.26**	.33**	-										
8	-0.04	.29**	-.23**	.27**	-.24**	.45**	.42**	-									
9	-.10*	.35**	-.31**	.38**	-.29**	.58**	.51**	.58**	-								
10	-0.02	.29**	-.20**	.29**	-.12**	.42**	.36**	.47**	.52**	-							
11	-.12*	.24**	-.26**	.23**	-.24**	.49**	.41**	.49**	.65**	.58**	-						
12	0.04	.24**	-.30**	.23**	-.29**	.49**	.55**	.68**	.45**	.58**	.65**	-					
13	0.01	.26**	-.29**	.23**	-.29**	.50**	.45**	.64**	.46**	.65**	.65**	.65**	-				
14	-0.07	-.11*	0.06	-.11*	-0.02	-.13*	-.19**	-.17**	-.21**	-.22**	-.19**	-.10*	-.10*	-			
15	-.17**	-.10*	.16**	-0.08	0.07	-0.01	-.26**	-.16**	-.25**	-.22**	-.21**	-.17**	.47**	-.17**	-		
16	-0.08	-0.08	.11*	-0.03	-0.01	-0.02	-.12*	-.10*	-.19**	-.16**	-.09*	-.10*	.60**	.59**	.45**	-	
17	-.10*	-0.08	.13**	-.12*	0.06	-0.08	-.25**	-.11*	-.22**	-.19**	-.20**	-.13**	.49**	.49**	.45**	.45**	-
18	-0.07	-.20**	0.04	-.16**	-0.03	-.10*	-.19**	-.11*	-.18**	-.13**	-.16**	-.11*	.49**	.45**	.48**	.44**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$

Erkekler için 'korkutma/sindirme' boyutunda zorbalığa maruz kalmaya ilişkin sonuçlar, Tablo 2'de gösterilmektedir. Erkeklerin korkutma/sindirme boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeyini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın, ikinci aşamada analize sokulan değişkenler %4'ünü ve üçüncü aşamada analize sokulan değişkenlerin ise, %11'ini açıklayabildiği görülmektedir. Katkısı olan değişkenlerin beta değerleri incelendiğinde, üçüncü aşamada beden imgesi ($t = 2.46, p < .05$) ve sosyal ilişkilerin ($t = -2.32, p < .05$) anlamlı katkıları olduğu görülmektedir. İkinci aşamada analize dahil edilen çocuk yetiştirme stilleri blok halinde anlamlı iken, alt boyutlarının anlamlı katkılarının olmadığı gözlenmektedir.

Erkekler için 'alay' boyutunda zorbalığa maruz kalmaya ilişkin sonuçlar, Tablo 3'de gösterilmektedir. Erkeklerin alay boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeyini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın, üç blokta analize sokulan değişkenler, %18'ini (R^2) açıklamaktadır. Her aşamada tek başına katkısı olan değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerden, birinci aşamada yaş ($t = -3.06, p < .01$), ikinci aşamada anne sıkı denetim/kontrol ($t = 2.50, p < .05$); üçüncü aşamada da aile ilişkileri ($t = 4.01, p < .01$), çevreye uyum ($t = -2.03, p < .05$) ve duygusal düzeyin ($t = -1.99, p < .05$) anlamlı katkıları olduğu gözlenmektedir.

Benzer sonuçlar, *erkeklerin 'açık saldırı'* ve *'ilişkisel saldırı'* boyutlarında zorbalığa maruz kalmalarında da bulunmuştur (Bkz. Tablo 4 ve 5). *Erkeklerin 'açık saldırı'* boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeyini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın, ikinci aşamada girilen değişkenlerin %5'ini ve üçüncü aşamada analize sokulan değişkenlerin ise %10'unu açıklayabildikleri görülmektedir. Katkısı olan değişkenlerin beta değerleri incelendiğinde, ikinci aşamada anne sıkı denetim/kontrol ($t = 3.07, p < .01$) ve baba sıkı denetim/kontrolün ($t = -2.45, p < .05$); üçüncü aşamada da duygusal düzeyin ($t = -2.84, p < .01$) anlamlı katkıları olduğu gözlenmektedir. Benzer şekilde, *erkeklerin*

'ilişkisel saldırı' boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeylerini gösteren ölçek puanlarındaki varyansın, ikinci aşamada girilen değişkenlerin %5'ini ve üçüncü aşamada analize sokulan değişkenlerin ise %12'sini açıklayabildikleri görülmektedir. Katkısı olan değişkenlerin beta değerleri incelendiğinde, ikinci aşamada anne sıkı denetim/kontrol ($t = 2.29, p < .05$); üçüncü aşamada da sosyal ilişkiler ($t = -2.16, p < .05$) ve dürtü kontrolünün ($t = -2.26, p < .05$) anlamlı katkıları olduğu görülmektedir.

Son olarak, *erkeklerin 'kişisel eşyalara saldırı'* alt boyutunda zorbalığa maruz kalmalarının yordayıcı değişkenlerine ilişkin bulgular da Tablo 6'da yer almaktadır. *Erkeklerin 'kişisel eşyalara saldırı'* boyutunda zorbalığa maruz kalma düzeylerini gösteren ölçek puanlarındaki toplam varyansın, ikinci aşamada girilen değişkenlerin %6'sını ve üçüncü aşamada giren değişkenlerin ise, %9'unu açıklayabildikleri görülmektedir. Katkısı olan değişkenlerin beta değerleri incelendiğinde, üçüncü aşamada dürtü kontrolünün ($t = -1.97, p < .05$) anlamlı katkıları olduğu gözlenmektedir. İkinci aşamada girilen değişkenler blok olarak anlamlı iken, alt boyutlarının anlamlı katkılarının olmadığı görülmektedir.

Tartışma

Bu araştırma sonucunda, hem kız hem de erkek ergenlerin akran zorbalığına maruz kalıp-kalmamalarında, yaş, algılanan çocuk yetiştirme stili ve sahip olunan benlik algısının anlamlı yordayıcılar olduğu görülmektedir.

Elde edilen bulgular yaş değişkeni çerçevesinde irdelendiğinde, genel olarak, akran zorbalığına maruz kalmada yaşa bağlı olarak anlamlı düşüşler olduğu gözlenmektedir. Giriş bölümünden hatırlanabileceği gibi, akran zorbalığına maruz kalmada yaşa göre farklılık olup olmadığı konusunda literatürde çelişik bulgulara rastlanmakta ve bir grup araştırma bulgusu, zorbalığına maruz kalmada yaşla birlikte azalma olduğunu belirtmektedir (Rigby, Cox ve Black, 1997; Salmon, James ve Smith, 1998). Bu araştırmadan elde edilen ilgili bulgunun da, literatürde anılan bulguyla tutarlık gösterdiği görülmektedir.

Öte yandan, yaşa ilişkin olarak elde edilen bulgu, cinsiyet değişkeni ile birlikte incelendiğinde, kızların ilişkisel saldırı alt boyutu dışında, zorbalığa maruz kalmanın tüm boyutlarında yaşla birlikte düşüş yaşadıklarını bizlere gösterirken; erkeklerin, sadece alay boyutunda zorbalığa maruz kalmalarında yaşla birlikte anlamlı düşüşler yaşadıklarını gözler önüne sermektedir. Yani, kızlarda yaşla birlikte zorbalığa maruz kalmada gözle görülür bir düşüş olduğu söylenebilirken; erkeklerde, kızlar kadar düşüş yaşanmadığı dikkat çekmektedir. Bu da bize, bir anlamda, erkeklerin ilerleyen yaşlarına rağmen (12 yaşından 17 yaşına doğru), kızlar kadar akran zorbalığından korunamadıklarını göstermektedir. Bu bağlamda, literatürde konuyla ilgili var olan bulguların bir bölümü, erkeklerin, kızlara oranla daha fazla akran zorbalığı ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedir (Dölek, 2002; Juvonen ve ark., 2000; Wolke ve ark., 2001) ki, bu araştırmadan elde edilen ilgili bulgunun da, bu farklılığı destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Öte yandan, akran zorbalığına maruz kalmanın yaşla olan ilişkisine yönelik bu araştırmadan elde edilen bulgunun, zorbalığına maruz kalmanın boyutları açısından irdelenmesi de, literatürle tutarlı olarak, anlamlı görülmektedir. Bu araştırmadan elde edilen bulgu, gerek kız gerekse erkeklerde ilişkisel zorbalığa maruz kalmanın yaşa bağlı olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı yönündedir. Öyle ki, kızlarda yaşa göre anlamlı değişim göstermeyen tek akran zorbalığı türü, ilişkisel zorbalıktır. İlgili literatür, zorbalığa maruz kalmada yaşa bağlı farklılaşmanın niceliğinden ziyade niteliksel yönde olduğunu, fiziksel zorbalığa maruz kalma yaşla birlikte düşüş gösterirken (Rigby ve ark., 1997); ilişkisel zorbalığa maruz kalmada herhangi bir değişiklik olmadığı gibi, yaşla birlikte artış olabileceğini de bildirmektedir (Gültekin, 2003; Perry, Perry ve Weis, 1989). Bunun nedeni olarak da, literatürde, ilişkisel zorbalığın daha gelişmiş sosyal bilgi gerektirdiği ve bu nedenle de, ilişkisel zorbalığın ve buna maruz kalmanın belli bir yaşa kadar görülemeyeceği ya da seyrek görülebileceği şeklinde yorumlar yer almaktadır (Smith, Madsen ve Mo-

ody, 1999). Ayrıca, yaş ilerledikçe ilişkisel zorbalığa daha fazla yönelmenin bir diğer nedeni olarak da, açık saldırganlığın akranlar arasında giderek daha fazla tepkiyle karşılanması, oysa ki saldırganın kimliğinin gizlenebildiği ve zorbalık davranışının daha az belirgin olduğu ilişkisel saldırganlığın, bu tür sonuçlara neden olmadığı gösterilmektedir (Salmivalli ve ark., 2000). Bu araştırmadan elde edilen ilgili bulgunun da, anılan bağlamda yorumlanabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen sonuçlara algılanan çocuk yetiştirme stilleri çerçevesinde bakıldığında, genel olarak, gerek kız gerekse erkek ergenlerin zorbalığa maruz kalmalarında, algıladıkları çocuk yetiştirme stiline anlamlı katkısı olduğu gözlenmektedir. Anılan katkı çocuk yetiştirme stillerine ilişkin alt boyutlar çerçevesinde irdelendiğinde, kızların zorbalığa maruz kalmaları ile babalarından algıladıkları kabul/ilgi negatif yönde ilişki gösterirken; sıkı denetim/kontrol pozitif yönde ilişki göstermektedir. Erkeklerde ise, zorbalığa maruz kalma ile anneden algılanan sıkı denetim/kontrol arasında pozitif ilişki olduğu gözlenmektedir. Bu bulgular, konuyla ilgili olarak yapılan diğer çalışmaların bulgularını (Akgün, 2005; Batsche ve Knoff, 1994; Finnepan, Hodges ve Perry, 1998), genel olarak, destekler niteliktedir. Bulgulardan hareketle, erkeklerin akran zorbalığına maruz kalıp kalmamalarında, özellikle anneye olan ilişkilerinin niteliğinin önem arz ettiği söylenebilirken; kızların, hem anne hem de babalarıyla olan ilişkilerinin, onların zorbalığa maruz kalıp kalmamalarında etkili olabileceği söylenebilir. Bu da, kızlar üzerinde baba sevgisindeki azlık ve kontroldeki fazlalığın; erkeklerde ise, annelerin koruyucu tutum çerçevesinde, oğulları üzerinde çok fazla kontrol kurmalarının, onların özerkliklerini olumsuz yönde etkileyebileceği ve çevreleriyle baş etmede başarısızlığa neden olabileceğini düşündürmektedir. Bu tür özellikler sergileyen çocuklar, başkalarını memnun etme, onlar tarafından onaylanma gibi duygulara sahip olabilirler ki, bu da onların çok kolay bir şekilde “kurban” olarak etiketlenebilmelerini beraberinde getirebilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara, ergenin benlik imgesi çerçevesinde bakıldığında, genel olarak hem kız hem de erkek ergenlerin zorbalığa maruz kalmaları ile benlik algıları arasında negatif bir ilişki olduğu, bir anlamda, olumsuz benlik algısının zorbalığa maruz kalmayı beraberinde getirdiği görülmektedir. Anılan bulgu, konuyla ilgili olarak yapılan diğer çalışmaların bulgularını destekler niteliktedir. Yapılan çalışmalar, akran zorbalığına maruz kalma ile benlik imgesi arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğunu (Gültekin, 2003; Karatzias, Power ve Swanson, 2002); kurban statüsündeki çocukların, benlik imgelerine ilişkin tüm boyutlarda düşük puanlar aldıklarını ve benlik imgelerinin zorbalığa maruz kalma süresi içinde daha da olumsuzlaştığını (Marsh ve ark., 2001) belirtmektedir.

Ayrıca, ilgili literatürde, zorbalığa maruz kalma ile benlik imgesi arasında var olan bu ilişkiye yönelik olarak, farklı yaklaşımlar yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi, benlik imgesinin akran zorbalığı ile karşılıklı etkileşim içinde olduğudur. Bu yaklaşıma göre, benlik imgesi olumsuz olan çocukların davranışları, saldırganlara, bu çocukların kendilerini savunamayacak olduklarının sinyallerini vermekte ve saldırganlar bu kişileri kendilerine potansiyel hedef olarak seçmektedirler. Tekrar eden saldırılar sonucunda da, kurbanların benlik imgeleri daha da düşerken, saldırganların davranışları da pekişmiş olmaktadır (Marsh ve ark., 2001). Bu araştırmada zorbalığa maruz kalma süreci içinde benlik imgesinde ne gibi bir değişim olduğu irdelenmekle birlikte, yukarıda sözü geçen bulguların, bu araştırmadan elde edilen ilgili bulguyu genel olarak destekler nitelikte olduğunu düşündürmektedir.

Öte yandan, benliğe ilişkin bilgi, kişinin kendi kendini gözlemlerine ek olarak, diğerlerinden alınan geri bildirimlerle şekillenmektedir. Bu bağlamda, çocukların yaşamlarındaki en önemli “diğerleri” ebeveynleri olabileceği düşüncesinden hareketle, bu araştırmadan elde edilen, anneyle oğul ve baba ile kız arasındaki olumsuz ilişkinin yordayıcı olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, zorbalığa maruz kalmada olumsuz benlik imgesinin de var

olması doğal gibi görünmektedir. Babaların kızlarına düşük düzeyde kabul/ilgi ve/veya yüksek düzeyde kontrol uygulamaları ve annelerinde, oğulları üzerinde çok fazla kontrole sahip olmaları, bu çocukların, kendilerini daha az tanıyor olabilecekleri, daha düşük öz saygıya ve daha yüksek kaygıya sahip olabilecekleri beklenebilir görünmektedir.

Ayrıca, elde edilen ilgili bulgu, benlik imgesi alt boyutları açısından değerlendirildiğinde, ‘sosyal ilişkiler’ alt boyutunun gerek kızlar gerekse erkekler bağlamında, en fazla yordayıcı değişken olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu da, çocukların kurban rolünde olmalarında, akran gruplarıyla ilişki kurabilmekte problemlilerinden kaynaklanabilir şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmanın belli kısıtlılıkları vardır. Bunlardan bir tanesi, araştırma örnekleminin üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden özel okullardan seçilmiş olması ve dolayısıyla elde edilen sonuçların sadece o sosyo-ekonomik düzeye genelebilir olmasıdır. Bu noktadan hareketle, bundan sonra yapılacak araştırmalarda farklı sosyo-ekonomik düzeylerden gelen çocuk ve ergenlerin incelenmesinde yarar görülmektedir. Ayrıca araştırmada farklı yaş grupları incelenmiş, ancak 10.sınıf örnekleminde, bu öğrencilerin üniversite sınavına hazırlık döneminde olmalarından dolayı, diğer yaş gruplarına oranla daha az öğrenciye ulaşılabilmektedir. Yaşa ilişkin veriler yorumlanırken bu noktanın göz önünde bulundurulması ve bundan sonra yapılacak araştırmalarda, anılan yaş grubundaki katılımcı sayısının artırılmasının önem arz edeceği düşünülmektedir. Son olarak, bu araştırma enlemesine-kesitseldir ve sadece ilişkilere işaret etmekte nedensel açıklamalar getirememektedir. Dolayısıyla, bulguların bu bağlamda değerlendirilmesinde ve ileride yapılacak olan benzer çalışmaların boyamsal-desen çerçevesinde planlanmasında yarar görülmektedir.

Sonuç

Sonuçta, yaşa bağlı olarak azalmakla birlikte, gerek kız gerekse erkek çocukları, ebeveynlerinden “olumsuz” çocuk yetiştirme stillerine ilişkin tutum

ve davranışlarla karşı karşıya kalıyorlarsa ve olumsuz benlik imgesine sahiplerse, bu ergenlerin akran zorbalığına maruz kalma olasılıkları artmaktadır. Araştırmalarda da belirtildiği gibi, akran zorbalığı son derece yaygın ve önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmakta ve çok fazla öğrencinin mutsuz olması, okula devamsızlık yapması ve çeşitli uyum problemleri yaşaması gibi sorunları beraberinde getirebilmektedir. Ayrıca erken yaşlarda bu tür deneyimler yaşamak, kişide uzun süreli olumsuz izler kalmasına da neden olabilmektedir. Dolayısıyla bu tür olayların önlenmesi için, bu araştırmadan elde edilen bulguların, farklı örneklerde ve farklı yordayıcı değişkenler (örneğin, erken bağlanma stilleri, çocuklukta ana-baba kabul ve reddi vb.gibi) açısından, gelecekteki araştırmalarla da desteklenmesi ve zenginleştirilmesi halinde, önem arz edeceği düşünülmektedir. Öncelikle bu tür araştırma sonuçlarından kimlerin “kurban” olma yönünde risk taşıyabileceği belirlenirken yararlanılabilir ve riskli kişilerin belirlenip, bunların korunması, özellikle sahip oldukları benlik imgelerinin olumlu hale getirilmesi için bir takım müdahalelerde bulunulması sağlanabilir. Böyle bir müdahale programının, o çocukların birçok farklı alanda da başarılarının artmasını ve kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlayabileceği düşünülebilir.

Kaynaklar

- Akgün, S. (2005). Akran zorbalığının anne-baba tutumları ve anne-baba ergen ilişkisi açısından değerlendirilmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Andreou, E. (2000). Bully/victim problems and their association with psychosocial constructs in 8 to 12 year old Greek school children. *Aggressive Behavior*, 26, 49-56.
- Batsche, G. M., & Knoff, H. M. (1994). Bullies and their victims: Understanding pervasive problem in the schools. *School Psychology Review*, 23 (2), 165-174.
- Cole, D. A., Maxwell, S. E., Martini, J. M., Peke, L. G., Seroczynski, A. D., Tram, J. M., Hoffman, K. B., Ruiz, M. D., Jackuez, F., & Machman, T. (2001). The development of multiple domains of child and adolescent self-concept: A cohort sequential longitudinal design. *Child Development*, 72, 1723-1746.
- Dölek, N. (2002). Öğrencilerde zorbaca davranışların araştırılması ve bir önleyici program modeli, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Finnepan, R. A., Hodges, E. V. E., & Perry, D. G. (1998). Victimization by peers: Associations with children's reports of mother-child interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 1076-1086.
- Gültekin, Z. (2003). Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Gültekin, Z., & Sayıl, M. (2005). Akran zorbalığını belirleme ölçeği geliştirme çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15, 47-61.
- Harachi, T. W., Catalano, R. F. & Hawkins, J. D. (1999). *The nature of school bullying: A cross-national perspective*. In P. K.Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. Slee, (Eds.). London: Routledge.
- Hawker, D. S., & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: a meta-analysis review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 441-455.
- Horne, A., & Orpinos, P. (2002). Primary prevention steps for reducing bullying and victimization of children and adolescents. In M. Bloom, (Ed.), *The encyclopedia of primary prevention and health promotion*. NewYork: Kluwer.
- Juvonen, J., Andrienne, N., & Graham, S. (2000). Peer harassment, psychological adjustment, and school functioning in early adolescence. *Journal of Educational Psychology*, 92, 349-359.
- Kapçı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 1-13.
- Karatzias, A., Power, K. G., & Swanson, V. (2002). Bullying and victimization in Scottish secondary schools: Same or separate entities? *Aggressive Behavior*, 28, 45-61.
- Kochenderfer-Ladd, B., & Skinner, K. (2002). Children's coping strategies: Moderators of the effects of peer victimization? *Developmental Psychology*, 38, 267-278.
- Kumpulainen, K., & Rasanen, E. (2000). Children involved in bullying at elementary school age: Rheir psychiatric symptoms and deviance in adolescence. *Child Abuse and Neglect*, 24, 1567-1577.

- Ladd, G. W., & Kochenderfer, B. (1998). Parenting behaviors and parent-child relationships: Correlates of peer victimization in kindergarten. *Developmental Psychology, 34*, 131-150.
- Lagerspetz, K. M., Björkqvist, K., Berts, M., & King, E. (1982). Group aggression among school children in three schools. *Scandinavian Journal of Psychology, 23*, 45-52.
- Marsh, H. W., Parada, R. H., Yeung, A. S., & Healey, J. (2001). Aggressive school trouble makers and victims: A longitudinal model examining the pivotal role of self-concept. *Journal of Educational Psychology, 93*, 411-419.
- Mynard, H., & Joseph, S. (2000). Development of the multidimensional peer victimization scale. *Aggressive Behavior, 26*, 169-178.
- Newman, D., Horne, A., & Bartolomucci, C. (2000). *Bully Busters: A teacher's manual*. Champaign, IL: Research Press.
- Olafsen, R. N., & Viemero, V. (2000). Bully/victim problems and coping with stress in school among 10 to 12 year old pupils in Aland, Finland. *Aggressive Behavior, 26*, 57-65.
- Olweus, D. (1994a). Annotation-Bullying at school: Basic facts and effects of school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35*, 1171-1190.
- Olweus, D. (1994b). Bullying at school: Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In L. R. Huesmann, (Ed.), *Aggressive behavior: Current perspectives*. Plenum Press: New York.
- Pekel, N. (2004). Akran zorbalığı grupları arasında sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Pekel-Uludağlı, N., & Uçanok, Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi, 20* (56), 77-92.
- Perry, D. G., Perry, L. C., & Weiss, R. J. (1989). Sex differences in early consequences that children anticipate for aggression. *Developmental Psychology, 25*, 312-319.
- Rigby, K. (2000). Effects of peer victimization in school and perceived social support on adolescent well-being. *Journal of Adolescence, 23*, 57-68.
- Rigby, K., Cox, I., & Black, G. (1997). Cooperativeness and bully/victim problems among Australian school children. *The Journal of Social Psychology, 137*, 357-368.
- Rigby, K., & Slee, P. T. (1991). Bullying among Australian school children: Reported behavior and attitudes toward victims. *The Journal of Social Psychology, 137*, 357-368.
- Rigby, K., Slee, P. T., & Cunningham, R. (1999). Effects of parenting on the peer relations of Australian adolescent. *The Journal of Social Psychology, 139* (3), 387-388.
- Salmivalli, C., Kaukianen, A., & Lagerspetz, K. M. (2000). Aggression and sociometric status among peers: Do gender and type of aggression matter? *Scandinavian Journal of Psychology, 41*, 17-24.
- Salmon, G., James, A., & Smith, D. M. (1998). Bullying in schools: Self reported anxiety, depression, and self-esteem in secondary school children. *British Medical Journal, 317*, 924-925.
- Schwartz, D., Dodge, K. A., Pettit, K. A., & Bates, J. E. (1997). The early socialization of aggressive victims of bullying. *Child Development, 68*, 665-675.
- Schwartz, D., Forver, J., Chang, L., & Lee-Shin, Y. (2002). Victimization in South Korean children's peer groups. *Journal of Abnormal Child Psychology, 30*, 113-125.
- Smith, P. K., Madsen, K. C., & Moody, J. C. (1999). What causes the age decline in reports of being bullied at school? Towards a developmental analysis of risks of being bullied. *Educational Research, 41*, 267-285.
- Sümer, N., & Güngör, N. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 14* (44), 35-58.
- Şahin, N. (1993). Offer Benlik İmgesi Ölçeği El Kitabı. Basılmamış monograf, ODTÜ Psikoloji Bölümü.
- Whitney, I., & Smith, P. K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior / middle and secondary schools. *Educational Research, 35*, 3-25.
- Wolke, D., Woods, S., Stanford, K., & Schulz, H. (2001). Bullying and victimization of primary school children in England and Germany: Prevalence and school factors. *British Journal of Psychology, 92*, 673-696.
- Yıldırım, S. (2001). The relationships of bullying, family environment and popularity. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, ODTÜ, Ankara.

Summary

The Relationship Between the Adolescents' Exposure to Peer Victimization and Their Age, Parental Style and Self-Image

Dilek Şirvanlı Özen*
Okan Üniversitesi

Peer victimization is defined as “a students' exposure to negative behavior of one or more students repeatedly” (Olweus, 1994). Peer victimization manifests itself on different dimensions and researchers classify it differently. For example, Olweus (1994a) categorizes peer victimization in two dimensions as ‘directly’ and ‘indirectly’ while Hawker and Boulton (2000) define types of peer victimization in four dimensions as physical, verbal, relational and indirect. Likewise, Mynard and Joseph (2000) also characterize peer victimization in four aspects. The first three of them are identical to Hawker and Boulton (2000) while the fourth is called ‘attacking property’.

Moreover, when the literature on exposure to peer victimization is examined, it is observed that the possibility of being subjected to peer victimization changes depending on variables such as sex and age. In the context of sex, while some studies put forward that male students are more exposed to peer victimization than female ones (Juvonen, Adrienne and Graham, 2000; Wolke, Woods, Stanford and Shulz, 2001); another group study declares that such a difference does not exist (Dölek, 2002; Gültekin and Sayıl, 2005; Karatzias, Power and Swanson, 2002; Kochenderfer-Ladd and Skinner, 2002); however, the outcome of a

further group study articulates that the difference of exposure to peer victimization, in reference to sex, is qualitative but not quantitative (Gültekin ve Sayıl, 2005; Rigby, 2000; Wolke ve ark., 2001).

As for the age variable, a group study affirms that exposure to peer victimization diminishes as the subjects get older (Rigby, Cox and Black, 1997; Salmon, James and Smith, 1998). Another group study declares that such a difference does not exist (Mynard and Joseph, 2000) while the outcome of a further group study reveals that the difference is qualitative but not quantitative (Perry, Perry ve Weiss, 1989).

Under certain circumstances, exposure to peer victimization causes children and adolescents to experience several problems. On the other hand, some attitudes and types of behavior (i.e. parenting style) that the children and adolescents encounter, and some traits (i.e. self-image) that they develop before starting school are likely to indicate the likelihood of their exposure to peer victimization at school.

Studies on parenting styles assert that boys who are subjected to peer victimization, have a relationship to their mothers and this intimacy is in the form of over-protection (Batsche and Knoff, 1994; Olweus, 1994), the mothers of those children

---

*Address for Correspondence: Dilek Şirvanlı Özen, Okan Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Akfırat Kampüsü Tuzla-İstanbul, Turkey.
E-mail: dilek.sirvanli@okan.edu.tr

treat them, as if they were younger, in a controlling and restraining manner and that their fathers are aggressive and treat their sons differently and do not offer an appropriate role model for them (Olweus, 1994).

Meanwhile, studies on self image maintain that exposure to peer victimization and self image have an adverse relationship (Karatzias, Power and Swanson, 2002; Marsh, Parada, Yeung and Healey, 2001) and the self image of the children become more negative during the exposure to peer victimization (Marsh and et al. 2001).

Although the studies are conducted on peer victimization in different countries all around the world exploring its causes and effects; in our country, despite the fact that the problem is prevalent, it is observed that not much study has been undertaken and that the existing have generally covered the descriptive findings regarding the type of peer victimization. Moreover, it is interesting to note that these studies (aged between 8-11) focus on groups with small age differences and on primary education first level students. In addition, when the findings in literature which claim that the effects of parental styles on peer victimization differ according to the sex of the children are taken into consideration, it is observed that studies which focus on this relationship were not seen in Turkey. On the other hand, sexual differences are observed in related literature in the childhood and adolescence periods and regarding the relationship between exposure to peer victimization and self-image, it is indicated that the sub-dimensions which constitute the self-image may be more meaningful predictors. This study has been planned to overcome the shortcomings referred to and to provide the necessary information to those who are doing field studies. The purpose of the study is to determine the contribution of the age, the perceived parent styles and the self-image of male and female adolescents to the prediction of exposure to peer victimization.

Method

Participants

The sample of the study consists of 805 students: 381 (47.3 %) girls and 484 (52.7 %) boys, all of whom study at the second level of private primary education schools and high school's 6th, 7th, 8th and 10th grades in Istanbul. The average ages of the sample for the girls and boys are 12.10 and 12.12; 13 and 13.07; 14.06 and 14.10; 16.37 and 16.58 for the 6th, 7th, 8th and 10th grades respectively. However, some of the scales were not fill out properly by the participants hence the sample size decreased to 308 for the boys and to 314 for the girls.

Measures

Demographic Measurement: The age, sex, marital status of parents and similar demographic characteristics of the subjects have been identified by the use of 'Demographic Information Form'.

Peer Victimization Scale: In the study, the 'Peer Victimization Scale' developed by Mynard and Joseph (2000) and adapted to Turkey by Gültekin and Sayıl (2005), was utilized to identify whether the subject was exposed to peer victimization or not. The self-report type 3-point scale is made of 27 items. The scale allows a top scoring of 54 and a lowest scoring of 0. The increase in the score shows that the subject is more often a target to peer victimization, while low scores indicate less or no exposure to peer victimization.

Parenting Style Scale: In this research, the parenting style perceived by the adolescents has been identified through the 'Parenting Style Scale' (PSS) developed by Sumer and Gungor (1999). The scale comprises 22 questions which covers 11 accept/interest and 11 restrict/control dimensions. PSS delivers parenting style measurement on two bases: on the dimension bases (accept/interest and restrict/control) and on the categorical base (four types of parenting styles obtained by crossing the

two dimensions). This study evaluates parenting styles in the context of these dimensions.

Offer Self Image Scale: In this study, the short version of the 'Offer Self Image Scale' developed by Offer, Ostrov, Howard and Dolan (1989) and adapted to Turkey by Sahin (1994) was used with the purpose of determining the participants' views on their self-images. The scale is a self-report type scale composed of 50 questions and measures the adaptation of adults in 10 different areas. Throughout the scale, the subjects answer the questions by choosing one out of the six options which differ according their self-definition. An increase in the score indicates an increase in adaptation and a positive self-image while a decrease yields the opposite results. In this study, in the light of the literature on the participants' perceived self-image and their exposure to peer victimization, the scale has been evaluated in terms of eight sub-dimensions.

Procedure

In this study, the above mentioned scales were applied to volunteers, who allowed their data to be used in the study in groups, in their own schools by trained research assistants

Results and Discussion

Within the framework of the purpose of this study, ten different hierarchical regression analyses were performed. The results revealed that the dimensions regarding parenting styles and the variable of self-image have a predictive influence on the probability of exposure to peer victimization, for both girls and boys, on all of its sub-dimensions.

From the perspective of the age variable, the results obtained from this study support some of the results of other studies. While relevant literature reveals conflicting findings on whether exposure to peer victimization varies in association with age or not, some studies put forward that

exposure to peer victimization diminishes as the subject gets older (Rigby, Cox and Black, 1997; Salmon, James and Smith, 1998), which is consistent with the results obtained from this study. Moreover, evaluating the findings in the context of sex, it can be stated that exposure to peer victimization diminishes for girls as they get older, whereas for the boys the decrease is not as much. Some of the findings, related to the subject, are supporting the results of this study. For example, some studies put forward that boys are more exposed to peer victimization than girls (Dölek 2002; Juvonen ve ark., 2000; Sutton ve Smith, 1999; Wolke, Woods, Stanfor ve Shulz, 2001).

The results obtained regarding the parenting style support the results of other studies related to the subject. Studies on parenting styles revealed that those who were exposed to peer victimization have a different home environment than those who were not, that boys who are subjected to peer victimization, have a intimate relationship to their mothers and this intimacy is in the form of over-protection, the mothers of those children treat them as if they were younger, in a controlling and restraining manner and that their fathers are aggressive and treat their sons differently and do not offer an appropriate role model for them (Batsche and Knoff, 1994; Olweus, 1993). Similarly, in this study, it has been observed that while girls who are exposed to peer victimization perceive less affection/interest and more discipline from their fathers, boys perceive significantly more discipline from their mothers.

The results obtained regarding the self-image of girls and boys, also support the results of other studies related to the subject. Studies on self-image state that the exposure to peer victimization and self-image has an adverse relationship (Gültekin, 2003; Karatzias, Power and Swanson, 2002; Marsh and et al., 2001) and the self-image of the children become more negative during the exposure to peer victimization (Marsh and et al., 2001).

Conclusion

Therefore, for both girls and boys, while the possibility of exposure to peer victimization decreases as the subjects get older, their likelihood of exposure to peer victimization rises if boys or

girls experience negative parenting styles, and have a negative self image both of which stem from negative parental attitudes, their likelihood of exposure to peer victimization rises.